

Victor Zaharia: „Evenimentele din aprilie 2009 au demonstrat că tortura în R. Moldova poate lua caracter de masă”

În timpul apropiat, proiectul „Prevenirea torturii”, finanțat de Uniunea Europeană și co-finanțat și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, va lansa studiul de bază „Situația din R. Moldova privind combaterea torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante”. Ca urmare a studiului vor fi propuse pentru aprobare și implementare autorităților Republicii Moldova elemente ale unui Plan Național de Prevenire și Combatere a Torturii, reflectând constatările studiului de bază, și care va conține o analiză a situației și recomandări concrete pentru prevenirea torturii și protecția victimelor acestui fenomen.

Despre conținutul studiului, dar și importanța existenței unui Plan Național de Prevenire a Torturii ne vorbește Victor Zaharia, coordonatorul echipei de experți și directorul executiv al Institutului Reforme Penale.

Care au fost obiectivele studiului?

Studiul examinează fenomenul torturii dintr-o multitudine de aspecte. În primul rând, reiterează angajamentele pe care și le-a asumat R. Moldova, amintește autorităților care este capacitatea juridicțională a unor instituții, face o analiză a cadrului legislativ cu privire la interdicția torturii, face referință la cadrul legislativ și procedurile existente care fixează garanțiile împotriva torturii. În al doilea rând, cercetarea are două compartimente novatorii. Primul analizează fenomenul torturii în instituțiile de detenție ale Ministerului Justiției, dar și ale Ministerului Afacerilor Interne, precum și în instituțiile psihiatrice. Al doilea capitol examinează măsurile întreprinse de autorități în prevenirea și combaterea torturii, cu accent pe modul în care sunt investigate cazurile de tortură (în cadrul investigațiilor disciplinare ale MAI, dar și urmărirea penală desfășurată de organele procuraturii). În plus, se analizează remediile judiciare și civile în cazurile de tortură.

Fiecare compartiment conține la final un set de recomandări care pot fi preluate de autoritățile publice, dar și de organizațiile internaționale și

neguvernamentale și de fiecare cetățean în parte. În opinia noastră, recomandările din studiu pot fi transformate în acțiuni concrete atât la nivel legislativ și instituțional, cât în practici cotidiene.

Tortura este prezentă în orice societate, diferența este că în unele state se întâlnește rar, în altele mai des, pe când în unele țări este un fenomen sistematic. Evenimentele din aprilie 2009 au demonstrat că R. Moldova are o serie de deficiențe sistemice, iar tortura poate lua caracter de masă. Studiul analizează fenomenul torturii în perioada 2007-2009, având un compartiment aparte dedicat cazurilor de tortură după protestele din aprilie 2009. Sunt scoase în evidență o multitudine de cauze ale torturii și deficiențe sistemice care favorizează tortura, dar în mod special se evidențiază faptul că reacția statului și măsurile întreprinse de autorități nu sunt suficiente pentru a diminua incidența torturii. Se relevă că fosta conducere nu avea suficientă voință politică pentru a preveni și eradică tortura, iar pe alocuri chiar tolera acest fenomen. Atunci când polițiștilor li se cere să facă față unor indicatori de performanță, dar nu erau dotați cu echipamentul necesar, atunci unii, pe alocuri conștient, pe alocuri mai puțin conștient, recurgeau la aplicarea torturii.

Eradicarea tratamentului inuman și degradant în instituțiile de detenție depinde în mare măsură și de investițiile financiare care urmează a fi făcute în îmbunătățirea condițiilor de detenție. Un alt factor – voința șefilor instituțiilor de detenție de a cere de la angajați și a urmări respectarea prevederilor codurilor de etică.

Deseori legislația R. Moldova este criticată pentru că oferă manevra pentru a oocoli și de a scăpa de pedeapsă. Ce lacune ați depistat în legislație și cum pot fi ele remediate?

O zicală veche spune că „legile bune într-o societate fără moravuri nu au nici un rost”. Legile sunt puse în practică de oameni, iar buna lor funcționare depinde de verticalitatea și abilitățile lor profesionale. Legile includ prevederi generale, iar funcționarul le aplică la cazuri individuale. Dacă funcționarul nu-și respectă principiile deontologice, atunci nici legile nu sunt pe deplin aplicate. În ultimul timp autoritățile sunt conștiente de criticile la acest capitol și asta ne face să credem că legile nu vor rămâne doar pe hârtie.

La mesele rotunde care au avut loc în anul trecut la tema prevenirii torturii se discuta că odată cu studiul va fi elaborat și un Plan Național de Acțiuni în domeniul Prevenirii Torturii. Ați definitivat acest document? Cât de necesar este el pentru R. Moldova?

Fenomenul torturii este mult mai complex decât pare la prima vedere. Eradicarea și diminuarea incidenței torturii depinde de eforturile conjugate ale mai multor actori. Planul Național de Acțiuni ar oferi oportunitatea și șansa ca eforturile să fie sinergice și să producă rezultatele scontate. Respectiv, în baza Planului ar fi posibil de evaluat progresul în prevenirea și combaterea torturii. Ori studiul de bază ne permite să vedem situația actuală, iar după implementarea Planului de Acțiuni va fi posibil de a evalua eforturile fiecărui actor în parte și de a vedea progresul sau regresul.

Necesitatea planului este evidentă, însă autoritățile trebuie să decidă dacă își doresc un document separat în domeniul prevenirii și combaterii torturii sau un nou capitol în Planul Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului. Noi am prefera a doua opțiune, iar fiecare autoritate publică să adopte planuri ale instituției, la diferite compartimente incluse în PNADO, inclusiv la cel al prevenirii și combaterii torturii. Tortura, la fel ca și multe alte aspecte deficiente din perspectiva drepturilor omului, necesită o abordare serioasă la cel mai înalt nivel. Corespunzător acțiunile incluse în plan urmează să fie suficient de ambițioase sau pe cât de ambițioase pe atât de realiste.

Societatea critică multitudinea de planuri de acțiuni. Unii spun că aceste documente ar fi folosite în campanii electorale...

Într-adevăr în R. Moldova avem mai multe planuri și strategii în diferite domenii. Nu toate au fost realizate așa cum s-a planificat. Important este ca orice document strategic să fie luat în serios. Planul Național de Acțiuni în domeniul Prevenirii Torturii ar trebui să fie luat în serios ținând cont de evenimentele din aprilie 2009.

Ce va conține Planul Național de Acțiuni în domeniul Prevenirii Torturii?

Planul urmează să abordeze fenomenul torturii din perspectiva prevenirii, cât și a combaterii. Din punct de vedere tehnic sau structural el ar trebui să reflecte atât acțiunile pertinente pentru atingerea acestor obiective, cât și

limite temporare pentru realizarea lor, în plus, instituțiile responsabile și partenerii. Termenul de „responsabili” este clar, fiind vorba de autoritățile publice, dar „parteneri” mai puțin. Aici văd rolul și rostul organizațiilor obștești care ar putea prelua anumite angajamente și de a contribui la atingerea obiectivelor de care sunt direct responsabile autoritățile publice.

Cum va fi implementat Planul?

Înțelepciunea populară spune că „începe reforma de la tine”, schimbă-te tu și apoi așteaptă schimbarea de la alții. În cazul de față, este vorba de voința politică clară în implementarea planului și poate și mai mult voința politică nu doar reflectată pe verticala puterii, dar apelul autorităților inclusiv către populație ca să ia atitudine față de fenomenul torturii și să nu fie indiferenți.

Suținere pentru consolidarea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii în conformitate cu prevederile Protocolului opțional CAT

Acest proiect este finanțat de Uniunea Europeană și co-finanțat și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

Moldova